

Vokáč, Milan; Pelikán, Antonín

Lokalita kultury nálevkovitých pohárů u Myslibořic (okr. Třebíč)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada archeologická. 2003-2004, vol. 52-53, iss. M8-9, pp. 258-263

ISBN 80-210-3665-6

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113671>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

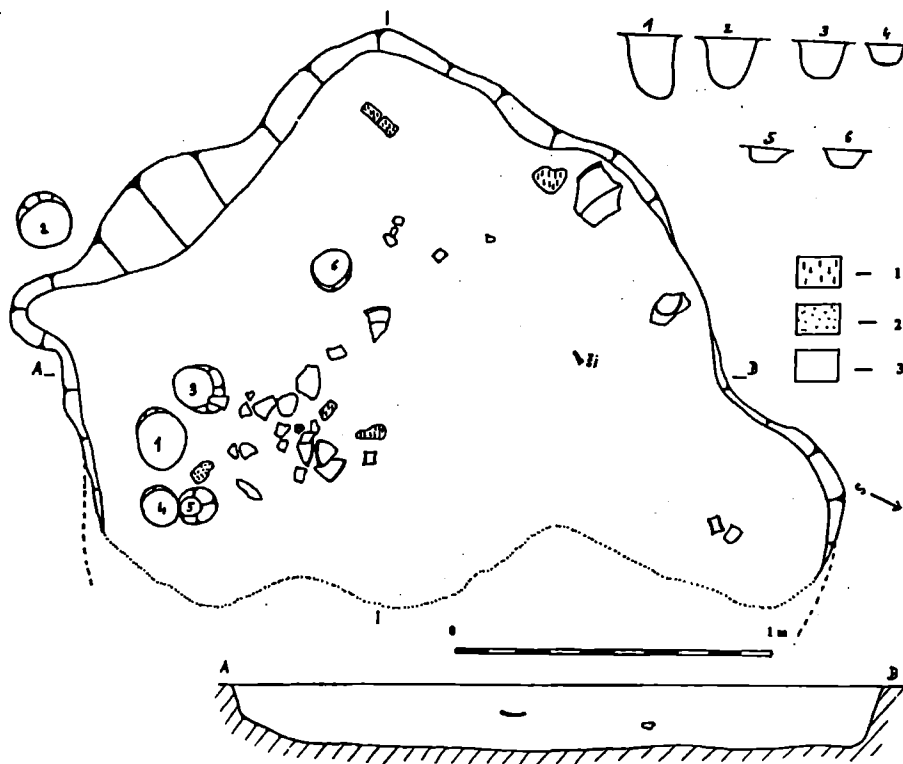
LOKALITA KULTURY NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ U MYSLIBOŘIC (OKR. TŘEBÍČ)

MILAN VOKÁČ – ANTONÍN PELIKÁN

Hrotovicko patří dosud mezi archeologicky méně známé regiony (KOŠTUŘÍK a kol. 1986, 220–221). Přesto i zde, na samém úpatí Českomoravské vrchoviny se podařilo jednomu z autorů (A. P.) zjistit zcela novou eneolitickou lokalitu. Ve dnech 25. 10 a 2. 11. 2003 byl při terénních úpravách obnoveného rybníka „Hrušovec“, na místě vzdáleném 1,3 km JJV od kostela v obci, stavebními pracemi částečně porušen a následně prozkoumán zahloubený objekt. Lokalita je situována v jižním výběžku katastrálního území Myslibořic na východním okraji parcely č. 710 ve spodní části mírného východního svahu nad soutokem dvou potůčků, které pak tvoří Bačický potok. Jde o západní břeh dnešního rybníka a samotný objekt se nachází v nadmořské výšce 455 m. Sídliště bylo ze západu kryto výraznými hřbety a kopci dosahujícími nadmořské výšky až 530 m. Samotná pozice objektu na ZM 1:10 000, mapa 23–44–20 je 53 mm V s. č. a 4 mm S s. č.

Rozměry dochované části objektu jsou 2 x 2,3 m s delší osou ve směru SSV–JJZ, přičemž jeho SV část byla zničena (obr. 1). Objekt byl zahlouben pouze 20 cm do deluviálních hlín, protože jeho rovné dno tvořily intenzívně zvětralé světlé ruly až migmatity s výraznou foliací. Do nich se pak zahlubovalo 6 kúlových jamek kumulovaných v JV části objektu, přičemž jedna kúlová jamka byla asi 10 cm vně objektu. Monotónní tmavohnědý zásyp objektu se odlišoval od žlutohnědého podloží a obsahoval početné úlomky keramiky, mazanice, uhlíky, štípanou industrii a drobné zlomky spálených kostí.

Nalezená keramika je většinou ověřená s oprýskaným povrchem a obsahuje ve větší či menší míře ostrohranné písčité ostřivo. Z keramických tvarů byla asi z poloviny rekonstruována široká mísa s výčnělkem na výduti a se svislým vyhlazením až náznaky kanelace na vnitřní straně plecí (obr. 2:1) analogická lengyel-skému zboží. Zlomek širokého páskového ucha a výduť pochází nejspíše ze džbánku s hlazeným povrchem (obr. 2:8–9). Z množství zlomků byl dále částečně rekonstruován hrnc s oblou výduť (obr. 2:4). Jeden ven vyhnutý okraj je zdoben řádkou rýžek (obr. 3:1) a podobně jako další, zevnitř zesílený a vně plastic-kou lištou (tzv. „románskou lizénou“) zdobený okraj (obr. 3:6) patří asi do skupiny hrnců s nálevkovitým hrdlem. Atypickou lizénou je zdoben ještě jeden okraj nádoby (obr. 3:8). Ostatní zlomky ukazují na existenci několika dalších nádob, jako např. jednoduché okraje a výduť hrnců (obr. 2:2, obr. 2:3 a 3:7 jsou z jedné nádoby), zlomky drobného šálku (obr. 3:2, 4), hrnců a zásobnice (?). Zjistilo se i tunelovité ouško na výduti (obr. 2:5), plastická lišta s vpichy (obr. 2:6, patří k nádobě obr. 2:4), silně zvětralé zlomky dna z hrubě písčité hmoty (obr. 2:7) a páskové ouško z menší nádoby (obr. 3:3). Keramika odpovídá jak použitou hmotou (písčité ostřivo z drceného křemene a hornin), tak i charakterem výpalu materiálu známého z mladšího stupně kultury s MMK na okolních sídlišťích. Bohužel jen zčásti se dochoval diskovitý přeslen (obr. 3:5).

Obr. 1. Myslibořice. Situace objektu KNP. Tečkovaně- hranice objektu zničená těžbou. 1–mazanice, 2– kámen, 3– keramika.

Kolekce štípané industrie je tvořena 5 kusy (jeden byl nalezen druhotně zavlečený asi 40 m daleko od objektu) a jde o jedny z mála nálezů ŠI z KNP z celé jihozápadní Moravy. Nejvíce zaujme zoubkovitě retušovaná srpová zahrocená čepel ze silicitu glacienních sedimentů (obr. 3:9), odštěpek z téhož materiálu, čepelový úštěp z kvalitní křemičité zvětraliny hadců – žlutohnědé plazmy (obr. 3:10), úštěp a odštěpek (odpad) z rohovce typu Krumlovský les variety I. Kamenné suroviny pochází jak z regionálních zdrojů – rohovec typu KL (28 km) a plazma (zhruba 10 km, Jevišovicko), tak jsou i importované z velké vzdálenosti (SGS – 150 km, Horní Slezsko). Skladba surovin pak vcelku odpovídá situaci zjištěné na nedaleké lokalitě Starý zámek u Jevišovic (VOKÁČ 2003, 125). Zajímavá je naprostá absence kusového křišťálu jak přímo v objektu, tak i v kolekcích z blízkého okolí lokality. Právě křišťál vystupuje v této části Moravy jako běžný indikátor časně eneolitického osídlení (mladší stupeň kultury s MMK). Neexistence křišťálu zde potvrzuje, že po masové exploataci jeho zdrojů v kultuře s MMK došlo v KNP k naprostému zániku využívání této pozoruhodné suroviny. Jeho nepřítomnost také může ukazovat na malé kontakty mezi nositeli kultury s MMK a KNP.

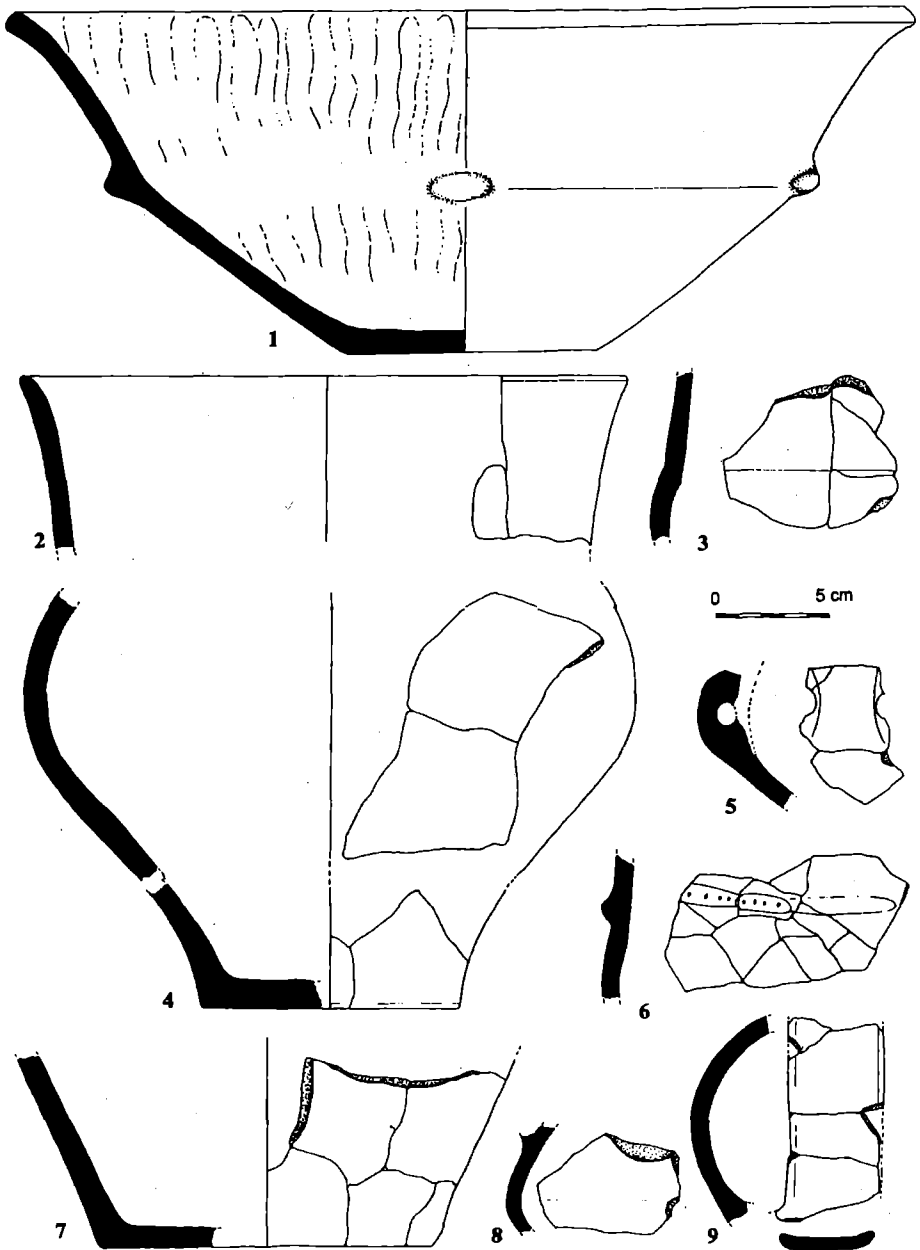
Tvar objektu lze hypoteticky po doplnění zničené části označit jako přibližně čtvercový se zaoblenými rohy. To společně s pravidelně rovným dnem a kúlo-

vými jamkami pravděpodobně naznačuje existenci polozemnice. Podle materiálu jde o sídlištní objekt kultury s nálevkovitými poháry, zřejmě ze II. (baalberského) stupně (KOŠTUŘÍK 1997, 45–52), nebo z fáze Ib dle třídění M. Šmída (ŠMÍD 1992; PODBORSKÝ a kol. 1993, 168–169). Jde o první prozkoumaný objekt z nížinné lokality KNP na Třebíčsku a jedno z mála sídlišť na celé jihozápadní Moravě (nejblíže jsou lokality Střelice – „Výhon“, Ohrazenice – „U doubí“, Přeskače – „Výhon“ a hradiska u Kramolína, Hostimi a Jevišovic) (PODBORSKÝ – VILDOMEK 1972; KOŠTUŘÍK a kol. 1986).

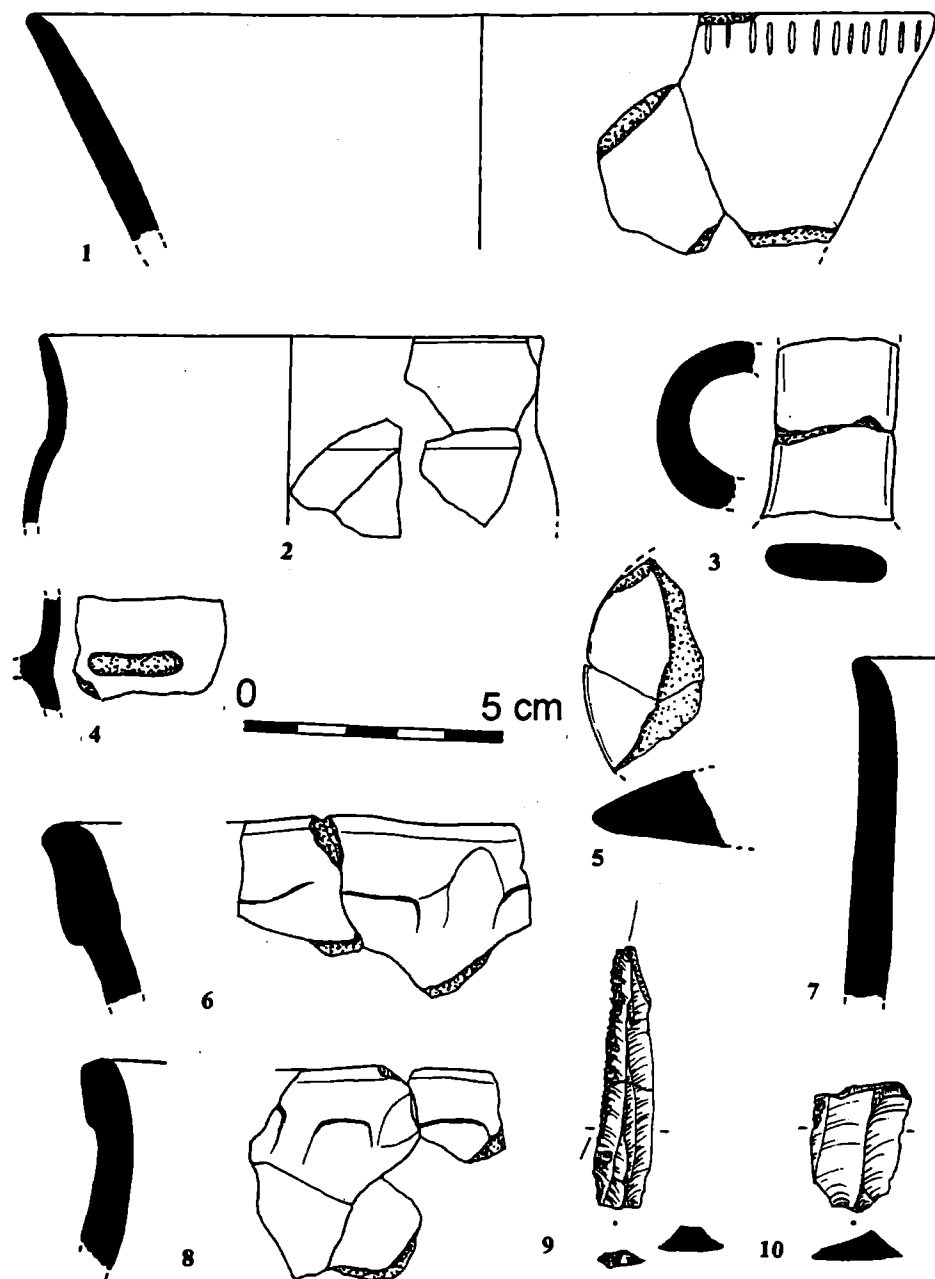
Staroneolitické sídliště je umístěno v oblasti intenzívně osídlené zejména v mladším stupni kultury s MMK. Lokalita je situována na samotnou periférii staré sídelní oblasti osídlené v pravěku a v pozici nepříliš vhodné pro zemědělské a sídlištní aktivity – vysoká nadmořská výška, nedostatek spráší a naopak přítomnost rozvětralého skalního podloží. Poloha objektu svědčí pro jeho definici jako nížinné lokality, která byla založena z určitého pohledu na výhodném místě, neboť rozmezí staré sídelní oblasti a pralesů vlastní vrchoviny, tedy dvou značně odlišných přírodních prostředí, jistě podporovalo bohaté využívání obou těchto pestrých ekosystémů. Výhodné zde mohlo být využívání pastevectví a chovu dobytka v okolních listnatých lesích. Další významnou úlohou lokality u Myslibořic mohla být eventuelní souvislost s dálkovými komunikacemi spojujícími oblast jihozápadní Moravy s Čáslavskou kotlinou a Polabím (ZÁPOTOCKÝ 2001). S tímto sídlištěm snad souvisí nepočetné nálezy ŠI v západním a severním okolí lokality. Do budoucna by bylo zajímavé zjistit možný vztah lokality KNP k sousedním sídlištěm mladšího stupně kultury s MMK, případně k lokalitám jordanovské skupiny a keramiky zdobené brázděným vpichem v okolí.

LITERATURA

- HOUŠŤOVÁ, A. 1960: Kultura nálevkovitých pohárů na Moravě. FAP 3. Praha.
- KOŠTUŘÍK, P. – KOVÁRNÍK, J. – MĚŘÍNSKÝ, Z. – OLIVA, M. 1986: Pravěk Třebíčska. Brno.
- KOŠTUŘÍK, P. 1997: Návrh třídění kultury nálevkovitých pohárů pro jižní Moravu. In.: Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám V. Nekudy, 42–56, Brno.
- PODBORSKÝ, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno.
- PODBORSKÝ, V. – VILDOMEK, V. 1972: Pravěk Znojemska. Brno.
- ŠEBELA, L. 2002: Vývoj eneolitického osídlení pod Pavlovskými vrchy. In.: S. Stuchlík (ed.), Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku, 113–133, Brno.
- ŠMÍD, M. 1992: Nástin periodizace kultury s nálevkovitými poháry na Moravě. Pravěk NŘ 2, 131–157.
- VOKÁČ, M. 2003: Suroviny kamenné štípané industrie v pravěku jihozápadní Moravy (rkp. diplomové práce uložené na ÚAM FF MU). Brno.
- ZÁPOTOCKÝ, M. 2001: Neolitická hradiště Čáslavské kotliny a jejich kontakt s Moravou. In.: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí, Pravěk – Supplementum 8, 246–275, Brno.

Obr. 2. Myslibořice. Objekt KNP. Keramické nálezy. 4 a 6 – z jedné nádoby, 8 a 9 – z jedné nádoby.

Obr. 3. Myslibořice. Objekt KNP. Keramika (1–4, 6–8), zlomek přeslenu (5), SGS (9), plazma (10).

A SETTLEMENT OF THE FUNNEL-BEAKERS CULTURE NEAR MYSLIBOŘICE (THE TŘEBÍČ DISTRICT)

In the fall of 2003 there was undertaken a rescue excavation of a settlement pit of the Funnel-Beakers Culture dating back to the Baalberg Stage. The pit was of a virtually regular square shape with a plain bottom and a number of pit holes. It contained various pot shreds, fragments of daub, wood carbon, burned bones and some lithic industry. A broad bowl, fragments of jars, pots and maybe one storing pot have been recorded. There was found a part of a clay spindle as well. The lithic industry raw materials came both from local and distant sources. The most typologically significant find is a blade bearing a saw-like retouche. The site is situated close to the boundary line between a densely populated prehistoric region and a continuous Bohemian-Moravian Highland forest. Local climatic conditions, less suitable for agriculture, fit well with pastoral activities. The exploitation of raw materials from the neighbouring forest was always possible and one could take advantage of adjacent paths heading to the central part of the Bohemian Basin.

LATÉNSKÝ ŽÁROVÝ HROB Z MEDLOVA (OKR. OLOMOUC)?!

MILOŠ HLAVA

Ve sbírce bývalého muzea v Uničově, která je dnes uložena v depozitáři Vlastivědného muzea v Olomouci, se nachází i doposud nepovšimnutá – rozsahem nevelká – sbírka studenta uničovského gymnázia Franze Klobe z Bezděkova. Tato kolekce nálezů pochází z let 1929–32 a po Klobově předčasné smrti († 1932) byla v roce 1933 předána jeho otcem do tehdejšího muzea v Uničově. Podle dobových přiložených lístků „die gesammelten Stücke stammen größtenteils aus der Ziegelei Meedl“, popř. „ein Großteil der Sammlung stammt aus der Meedler Ziegelei“, tj. převážná část sbírky pochází z cihelny v Medlově, která tehdy patřila Bruno Masalovi. Mezi keramickými střepy se přitom nacházejí i zlomky ze tří přepálených laténských nádob:

horní část výdutě vyšší nádoby (2 ks), plavený písek, silně přepáleno (obr. 2:1) – část esovitě profilované nádoby (3 ks), plavený písek, silně přepáleno, průměr okraje 20 cm (obr. 2:2) – část esovitě misky (4 ks), plavený písek, silně přepáleno, průměr okraje 32 cm (obr. 2:3).

Uložení: Vlastivědné muzeum v Olomouci, přír. č. 1001/64.

Všechny tři nádoby nesou výrazné stopy druhotného přepálení, jaké je charakteristické pro keramiku z laténských žárových hrobů. Domnívám se proto, že je oprávněné uvažovat o možnosti, že všechny tři nádoby byly původně součástí žárového hrobu (hrobů?). Pokud je tato domněnka správná, měli bychom k dispozici první laténský hrob z Uničovska.¹ Torza dochovaných nádob nám bohužel

¹ Zcela jiný druh manipulace s lidskými pozůstatky na Uničovsku v době laténské představuje nález lidské spodní čelisti v sídlištním objektu XI-2 z nedalekého Brněčka (LT C1; SCHIRMEISEN 1939, 125; naposledy ČIŽMÁŘ 2000, 82). Obdobné nálezy jsou interpretovány různě – např. jako doklady jednoho z typů pohřebního ritu, popř. (obzvláště v přípa-